

Данас на српској политичкој и јавној сцени присуствујемо не само поларизацији већ и кристализацији кључних ставова политичких опција које егзистирају у последњих двадесетак година. Идеје које су се рађале крајем осамдесетих почетком деведесетих доживљавају своју афирмацију, без обзира на то да ли су заиста продуктивне или поразне. Природно је да се неке позиције током времена другачије перципирају, нарочито ако је тај период дужи и турбулентнији. Нормално је да се и однос јавности према нашим лидерима, садашњим и бившим, мења и коригује. Ту нема ничег спорног. Али када мишљење о конкретној политичкој опцији и личности прати таква радикална промена од неумереног уздизања до агресивног и нетрпељивог критизерства, онда та личност и однос према њој заслужују да се о томе промишља.

„РАНИ РАДОВИ“

У Србији је последњих осам година вероватно најхваљенији, а потом и један од највише оспораваних и нападаних Војислав Коштуница. Наравно, то нам говори о његовом значају у политичком животу и о моћи и утицају његових противника, при чему интензитет негативних реакција такође показује и њихову острашћеност и незрелост. Поготово када се узме у обзир да су у већини случајева и похвале и напади стизали од истих људи. Оваквом констатацијом не желимо да одбацимо аргументе „за“ или „против“ лидера „народњака“, већ само да нагласимо да нам мотив (у овом случају Коштуничина политика) много говори о самој критици или похвали, али и о ономе ко је изриче.

Коштуница као опозиционар деведесетих година није био у првим борбеним редовима као, рецимо, Драшковић или Ћинђић, али је његова улога била исто толико значајна у интелектуално-политичком миљеу тадашње српске демократске опозиције. Тадашњи потпредседник ДС-а, као стари политички дисидент из Титове епохе, имао је морални кредит и ауторитет као опозиционар када то није било нимало исплативо. Штавише, опозициони став је у то време био кобан по многе Србе који су се одважили на јавни став, који је опет подразумевао минимум поштовања националног интереса. Опозиционарство је осетио и сâм Коштуница након критике Устава из 1974. године када је избачен са Правног факултета.

Странка која је основана после формирања ДЕПОС-а 1992. године, која је изашла из ДС-а као ДСС, имала је циљ да окупља интелектуалну елиту национално-демократске оријентације. Може се рећи да је то и радила све до великог преокрета 2000. године када су готово сви лидери тадашње опозиције, и малих и великих странака, проценили да једино Коштуница може на изборима да победи Милошевића. Колико су опозиционари који су подржали старог дисидента били убеђени у његове квалитете, није најбитније. Важно је само то да промена која се десила 2000, а у коју се куне садашњи „роевропски блок“ и после ових избора, није била могућа без Коштунице. Данас када се „пере биографија“ СПС-а и оштро критикује Коштуница од истих који су га некада подржавали „заборавља“ се каква је била његова улога у петооктобарским променама.

КОШТУНИЦА ANTE PORTAS

Поставши председник СРЈ 2000, Коштуница је са маргина политичке сцене дошао у ситуацију да формира политику са националним значајем. У том тренутку сваки његов став и идеја имали су тежину какву до тада није могао ни да сања, јер је имао плебисцитарну подршку јавности (80 одсто). Он је на почетку био изузетно поштован, да би постепено постао мета већине политичких и медијских центара у земљи. Може се рећи да је такав обрт могао бити узрок помало смушених и неблаговремених реакција на кампању која је почела да се води против њега.

Стање које је наслеђено од Милошевића било је алармантно. Економија под санкцијама потпуно је посрнула, држава поражена у свим ратовима претходне деценије са недефинисаним границама поготово на Косову и Метохији, скоро непомирљиви јаз између старих одлазећих политичких снага и новопридошлог роевропског и проамеричког ДОС-а. Стари су били ислужени кадрови, нови неискусни а амбициозни. У јавности је владала општа деморалисаност због деценијског неправедног притиска међународне заједнице и бомбардовања 1999, те због урушавања система вредности и дубоке кризе националног идентитета. Декаденција је била готово потпуна. Председник у таквој држави има важну улогу ауторитета који треба да премости ново и старо време, да помири завађену Србију, да, ако је могуће, и координира, односно да буде у функцији каналисања и повезивања разбијених елемената српског политичког тела.

Србију је требало пре свега помирити саму са собом, тако што би се за почетак спречио реваншизам „нових“ према „старима“, али и са светом, будући да је била избачена из свих међународних институција, првенствено УН. Трбало је такође помирити дотадашњу прозападну демократску опозицију са сопственим народом, од кога је тада била у

великој мери отуђена. Да не говоримо о проблематичним ставовима појединих представника опозиционе сцене, као, на пример, када су неки лидери ДОС-а тражили од Запада и Америке да наставе бомбардовање до потпуног краха Милошевићевог режима, што је у српској историји само још један пример стављања идеолошких и политичких интереса изнад националних. А чини се да је Коштуници био циљ или барем жеља да национално буде изнад партијског и да се политички односи стабилизују и нормализују. Поред тога што је било потребно премостити јаз између народа и отуђене елитистичке опозиције, требало је и снаге старог режима придобити за идеје модернизације, демократије и европских интеграција. Зато је за садашњи статус СПС-а као легалне политичке опције и пожељног партнера заслужна толерантна Коштуничина политика.

Новоизабрани председник је само уз подршку свих политичких странака, али и свих јавних институција и утицајних појединаца могао да одигра интегративну улогу, у којој се нашао донекле и мимо своје воље. Нажалост, он за то није имао ни разумевање, ни подршку великог дела нове политичке елите. Не кажемо да он није имао уопште подршку, већ да је била млака и неблаговремена. Коштуница, са друге стране, није имао довољно воље и организационих ресурса да се наметне као интегративни фактор између „две ватре“, између представника доминантног проевропског и левичарског и маргинализованог националног и десног дела политичког спектра.

Пукотина између њега и радикалног крила ДОС-а створена је убрзо након републичких избора 2000. Ђинђић је почетком 2001. формирао владу у којој је била и ДСС, али није требало дуго чекати да идеолошко-политичка разлика два крила бивше демократске опозиције постане приметна. Резултат краткотрајне сарадње у влади било је почетно супротстављање ставова, поготово по националним питањима. Почетно критизерство сменила је контринуирана кампања против Коштунице, који је оптуживан да је болећив према снагама „старог режима“ од оних који су заговарали „револуционарни суд“. Овакав, већ у самом почетку, заоштрени однос већине у ДОС-у према Коштуници је настављен и појачан да би довео до потпуног политичког раскола и скандалозног избацивања ДСС-а из свих институција, па и из скупштине. Крај тог и таквог односа „остатка ДОС-а“ према Коштуници дошао је у време окончања вршења председничке функције и убиства српског премијера. Нажалост, било је очигледно премало мудрости међу нашим лидерима, па није могло доћи ни до консензуса око виталних националних интереса, иако је премијер пред смрт у великој мери ревидирао однос према Косову.

ЕВРОПА, ИСТОРИЈА, МИТ

Овде се мора истаћи једноставна чињеница која се не види од медијске халабуке, а то је да Коштуница никада није доводио у питање европски пут Србије. Коштуница је изузетно прозападно оријентисан политичар иако га радикално проевропски настројене политичке и медијске снаге проглашавају за „антиевропејца“. Ово се нарочито потенцира у последњој предизборној кампањи, што му је и ограничило маневарски простор и вероватно утицало на осипање бирачког тела. Треба подсетити на то да су ДС и ДСС настали из истог идеолошког и страначког језгра 1990. године, које се ослања на традицију ДС-а Давидовића и Грола, која је настала 1918. спајањем самосталних радикала и пречанских Срба Светозара Прибићевића. Ово подсећање може изгледати сувише школско, али је неопходно да би се уочио континуитет прозападне политике и проевропске оријентације ДС-а и ДСС-а. Све до тренутка када су ЕУ, тј. њене кључне државе признале сецесију Косова Коштуница не само да није доводио у питање европски пут Србије, већ није сматрао да о томе треба водити дијалог.

У том светлу можемо и видети ко је остао веран изворном демократском програму, који у себи има и ту јаку проевропску црту. Коштуница је сада у позицији да је и даље стратешки проевропски настројен, али не може да пређе преко сецесије Косова, као ДС, Г17 и остатак „проевропског блока“. Коштуничина политика премештавања проевропске оријентације и националног интереса очигледно није довољно артикулисана, због чега и није добила нарочиту подршку на овим изборима.

После 2004. године ДСС је први пут добио прилику да донекле директно утиче на креирање српске политике пошто је постао битан фактор у коалиционој влади са Г 17, СПО-ом и НС-ом, а да подршку добија од СПС-а, при чему социјалисти нису били чланови кабинета. Јасно је зашто Коштуницу можемо повезати са насловом романа великог српског писца Иве Андрића *На Дрини ћуприја*. Он се показао као неоптерећен идеолошким и политичким поделама и расколима, или пак као један од ретких који је био у стању да их превазилази. Нажалост, већина нове политичке и медијске елите нападала је ту и такву улогу премијера, за шта је подршка долазила и са Запада, који је имао и стратешки интерес и идеолошку склоност да дели Србију. Зато је дошло до опасног споја уских интереса и идеолошке задртости.

Коштуница је такође био једини чији су ставови носили здраво национално и европско језгро, те је постао спона (мост) завађених политичко интелектуалних групација. Код нас је под утицајем западне пропаганде створена слика о „добрим“ и „лошим“ момцима, подобним савременим и неподобним „мрачним и заосталим националистичким партијама“, снагама заговорницима мира и оним другима жељнима рата итд. Само онај који је превазишао такве медијско-идеолошке стереотипе и разумео колико су штетни по земљу могао је да позове странку бившег режима на сарадњу, али и као демократа од ауторитета у Европи да брани такав став пред ЕУ. Овај податак на нашој политичкој и

јавној сцени нарочито заборављају они који се данас удварају СПС-у као „идеолошки блиској партији“, коју зову у владу, а који су били најгласнији у нападима на Коштуницу управо због тога.

Влада која је формирана 2004. у великој мери је потврђивала Коштуничин европски курс, што би многи данас порекли или барем умањили. У то време Србија је заиста (набитно да ли мање или више крупним кораца) ишла ка Европи, али је што због стереотипних контроверзи САД и ЕУ везаних за Хашки суд, што због млаког српског става, сарадња заустављена. То су били формални разлози Лабусовог изласка из владе, али и великих критика готово свих релевантних политичких фактора упућених премијеру. Уследиле су поделе које су чланове Коштуничиног кабинета делиле на „еврореформисте“ и „изолационисте“ унутар владе, пре чега су такве критике упућиване само СПС-у и радикалима. Тада је и дошло до дефинисања спољне политике народњачке коалиције. Курс попуштања свим захтевима ЕУ полако је напуштан. За неке је ово било превише, за друге премало, па је ова умерена позиција слабила. Они који су били за евроинтеграције били су за њих „свим срцем“ и ниједна цена није била превисока, па им је Коштуничина политика изгледала „кочничарска“. Они који се нису залагали за улазак у ЕУ на штету националних интереса сматрали су да Коштуница прави труле компромисе и да је неодлучан.

Јавност није разумела покушај избалансиране политике према ЕУ. Споро и неодлучно „народњаци“ су преиспитивали и преформулисали однос према ЕУ, нарочито у светлу подршке сецесији Косова. Нова позиција „народњака“ доживела је оштре нападе „роевропског блока“, од којих је окарактерисана као изолационистичка и антиевропејска. Народњаци нису успели да адекватно одговоре на нападе да је реч о „ирационалном митоманству“ које је штетно по стандард грађана. Нису дали конкретан одговор на питање шта после „одбијања ЕУ“, због чега је у јавности та позиција доживљена као израз пасивности и немоћи, што резултат на изборима управо и показује.

Са друге стране, народњаци све више клизе према радикалима и социјалистима. Зато напади које су трпели од блока странака окупљених око Тадића, које говоре да су само оне остале на европској брзој прузи, и нису толико неосновани. То померање ДСС-а према радикалима и ДС-а према ЛДП-у ствара изузетно опасну поларизацију у Србији. Чињеница да је Коштуница и читава њему идеолошки блиска и национално оријентисана елита у жару политичке борбе посегла за историјским аргументима говори о дубини поделе и историјског ћорсокака Србије.

КУЛМИНАЦИЈА ПОДЕЛЕ И МОГУЋИ РАСПЛЕТ

Многи су се чудили формирању владе 2007, нарочито након скандала са избором Томислава Николића за председника Народне скупштине и тромесечним маратонским преговорима. Ипак, последња влада била је само резултат привременог примирја и неких старих „партнерстава“, за која су се њени протагонисти надали да имају довољно интегративну снагу. Као што је под притиском Запада та влада из рачуна формирана, тако је и под притиском Запада, тј. признавањем Косова, та влада и развргнута. Међутим, њен пад је био и последица супротстављених визија два блока о спољној политици како према ЕУ, тако и према Русији и остатку света. Коштуница је констатовала да више не верује коалиционим партнерима по питању одбране КиМ, али остаје велико питање да ли могу једни другима веровати по било ком питању. Вероватно ни они њему нису веровали када је говорио да је опредељен за евроинтеграције.

Чини нам се да таква коалиција више није реална, што се види по ставовима након ових избора. Са једне стране имамо „Европу без алтернативе“, што може свашта да значи, а са друге политика коју води десна страна политичког спектра има Европу коју условљава опстанком КиМ у саставу Србије. Дакле, не условљава Европу нечим што је ирационално, него нечим чиме заиста нико није условљавао интеграције са ЕУ. Располућеност српског бирачког тела опредељеног и за ЕУ и за одбрану Косова представља и та и таква политика народњачког блока која у великим историјским изазовима бива стављена пред избор „или-или“.

Стварање патриотске владе условљено је ставом СПС-а, који многи сада својатају, накнадно видећи у рецидивима њихове политике опцију приближнију сопственој идеологији. Колико је Коштуница у праву када види СПС као потенцијалног коалиционог партнера, а колико ДС, можемо донекле видети осврћући се у прошлост и пратећи деловање два дела некад јединственог европског блока.

СПС је за Коштуницу много мање био странка сумњиве прошлости која мора да се ослободи баласта своје политике него што је то случај са ДС-ом, да не говоримо о осталим странкама европског блока. За неке Тадићеве коалиционе partnere савез са странком Милошевића доскоро је био квалификован као најнеукуснија шала, или као „противприродни блуд“. У том контексту треба поменути Чанка, Чеду и безмало све водеће челнике ДС-а, који су последњих година када год су хтели да дисквалификују ДСС и Коштуницу, спочитавали им шуровање са социјалистима. Када се желела оповргнути политика српског премијера, у парламенту се често могла чути реторика о повратку у деведесете СПС-овске године, у времена која воде Србију у сукоб са целим

"На Дрини Коштуница"

Пише: Милован Балабан
петак, 23 мај 2008 22:09

светом. Чак су Коштуницу називали новим Милошевићем. Све то заједно говори о томе да је политика СПС-а, нарочито њен национални програм, много ближа ДСС-у, него ДС-у. Међутим, како има и других фактора у игри – од финансијског, па преко пријема у Социјалистичку интернационалу (што је за Солану ситница) – могу нас навести на сумњу да је и коалиција Дачића и ДС-а могућа.

Констатовати да је Коштуница, поготово последњих година, имао улогу моста између разних опција дезинтегрисаног српског националног бића можда и није толико тешко, али је свакако теже предвидети да ли ће ова по многима не(успела) трећа српска политичка опција имати значај и убудуће. Разумнима нема потребе говорити да је Србији потребно помирење, а не оживљавање политичких подела и сукоба, но питање је да ли ту улогу помиритеља и премоститеља подела може имати Коштуница. Ако би се формирала патриотска коалициона влада која би трајала најмање годину дана, онда би Коштуница добио још једну прилику. Међутим, поларизација српског политичког тела наводи нас на питање да ли Србија жели помирење и стабилност. Наредне недеље и месеци ће нам дати одговор на то питање.